

PROJECTWERK MET LITERAIRE EN 'TAALVAARDIGE' COMPONENTEN

J. S. ten Brinke

Het idee dat leerlingen het best leren spreken, schrijven, luisteren en lezen indien ze dit oefenen in het kader van projectwerk, is voor Nederland niet geheel nieuw. In de kleuter- en in de basisschool wordt de combinatie taalvaardigheidsonderwijs-projectwerk wel toegepast (zie bijvoorbeeld het artikel van mevrouw Freudenthal). Ten aanzien van het voortgezet onderwijs is onlangs het pleidooi van Evers verschenen.

Onder een 'project' versta ik in dit korte artikeltje een onderwijsvorm waarbij:

- a. de activiteiten zich allemaal afspelen rondom één thema;
  - b. er door de klas sterk wordt samengewerkt om tot een goed resultaat te komen.
- Er zijn nog wel andere, uitgebreidere definities van 'projectwerk' mogelijk (volgens sommigen, waaronder ikzelf, moeten de activiteiten liefst een of ander product opleveren), maar deze kwestie laat ik nu maar verder buiten beschouwing.

De voordelen van de combinatie taalvaardigheidsonderwijs-projectwerk zijn, dat de leerlingen hierbij gemotiveerd zijn om zich zo goed mogelijk uit te drukken, en teksten zo goed mogelijk te lezen of ernaar te luisteren. Ook mogen we hopen dat onderwerp en materiaal hun interesseren.

Aan het - in Nederland nog bescheiden - arsenaal van ideeën over dit soort van projectwerk nu, kan uit het boek 'Language and Education' van de Engelsman F. D. Flower interessant materiaal worden toegevoegd. Ik zal er - mede op verzoek van de MOER-redactie - in het kort iets over zeggen. Zij die overigens met de door Flower bepleite vorm zouden willen gaan werken, doen er goed aan het boek zelf - o.a. de Appendix, met voorbeeldig uitgewerkte lessen sequentieschema's - te raadplegen.

Flowers boek gaat niet alleen over het hier bedoelde onderwerp. Het bevat 23 intelligent geschreven hoofdstukken over moedertaalonderwijs, die dikwijls van grote originaliteit getuigen. Een paar hoofdstuktitels, om een indruk te geven: 'Onderwijs en communicatie', 'Taal als gedrag', 'Wilde mannen en spraakzame baby's', 'Goede, simpele taal', 'Een simpel stuk over zaken-taal', 'Behoorlijk' taalgebruik'. In dit stuk beperk ik me echter tot het juist genoemde idee, dat door Flower wordt aangeduid als 'Teaching in a Context'. Flowers boek is voortgekomen uit het beroepsonderwijs. Zijn uiteenzettingen zijn m.i. echter mede belangrijk voor de toekomstige middenschool, terwijl ook het voortgezet onderwijs er veel aan kan hebben.

1. Het principe

De bijdrage van Flower beschrijft een bijzondere vorm van projectonderwijs. Daarbij wordt een bepaald thema gekozen dat de leerlingen - naar hij hoopt -

interesseert. Zo'n thema ligt gewoonlijk in de sociale of artistieke sfeer. In de Appendix worden er vele genoemd, o.a. : de tiener; de ongehuwde moeder; helden; de houding van mensen bij rampen.

Vervolgens brengt de docent materiaal ter bestudering van het thema bijeen. Dit materiaal bestaat tenminste uit:

- a. literaire teksten; maar kan verder ook bestaan uit:
- b. niet-literaire teksten;
- c. films of filmfragmenten;
- d. informatie via nog weer andere media (grammofoonplaten, eventueel zelfs beeldende kunst).

Samen met de klas wordt nu een studie gemaakt van het bijeengebrachte materiaal. Ten aanzien van a. de literaire teksten, maar ook ten aanzien van onder andere c. de films, wordt daarbij niet alleen gelet op het informatieve aspect, maar ook op de vorm waarop de informatie wordt overgebracht. In 'fiction' (waartoe ook de bioscoopfilm behoort) wordt nu eenmaal anders aan de werkelijkheid gerefereerd dan in 'non-fiction' (zie o.a. Maatje).

In het kader van het gehele project - waarvan de tijdsduur sterk kan variëren: de Appendix bevat naast 'lange' ook 'korte' projecten - worden alle mogelijke taalvaardigheidsactiviteiten beoefend. Ik noem: resumé's maken, discussiëren, rapporteren, mondelinge informatie geven, schriftelijke bijdragen leveren (eventueel van literaire aard: de leerling kan zelf door middel van een gedicht of verhaal reageren).

2. Een voorbeeld

Op een zogenaamd Technical College werd het thema 'De gemeenschap, de outsider en verandering' behandeld. De bedoeling was:

- de verschillende groepen aan de rand van de samenleving te beschouwen;
- na te gaan waarom ze zijn buitengesloten;
- na te gaan hoe over deze verschillende groepen wordt gedacht (en hoe ze worden gepresenteerd) in de verschillende media;
- enigszins te gaan begrijpen wat eigenlijk een gemeenschap is, en wat de redenen voor de buitensluiting zijn;
- na te gaan of er mogelijkheden tot verandering zijn in het gedrag van de verschillende groepen, en in de manier waarop de maatschappij ze benadert.

In het kader van dit hoofdthema kwamen de volgende sub-thema's aan de orde: de teenager; de delinquent; de (echte) misdadiger; de ex-gevangene en de zwerver; het rassenprobleem; krotbewoners; de ongehuwde moeder en de homo-sexueel (in de Appendix in één adem genoemd); de oude en teruggetrokken mensen.

Om een idee te geven van de uitwerking van elk van deze sub-thema's geef ik die welke bij 'het rassenprobleem' wordt opgegeven:

materiaal: krantenknipsels, de film Mississippi (een propaganda-film vóór rassenscheiding), het boek Black Boy van Richard Wright, het boek Lady sings

the Blues (de autobiografie van de jazz-zangeres Billy Holliday), The Billy Holliday Story (grammofoonplaten).

Naar aanleiding van dit materiaal werden de volgende problemen behandeld: Is er een rassenprobleem in Engeland op het ogenblik? Hoe zit het in andere landen? Op wat voor verschillende manieren kan het probleem benaderd worden? Kan iemand inferieur zijn op grond van zijn huidskleur? Hoe zou het zijn om te worden 'separated'? Of om onderhevig te zijn aan vooroordeel?

3. Beschouwing

De juist aangeduide methode vertoont drie aspecten, die ik hieronder zal noemen. Alleen het laatste houdt iets in dat voor Nederland, voorzover ik het zie, betrekkelijk nieuw is.

In de eerste plaats is hier sprake van projectwerk. Hierover is aan het begin van het stuk al het een en ander opgemerkt.

Het tweede aspect is gelegen in de koppeling van taalvaardigheidsonderwijs en (o. a.) literatuuronderwijs. Ook deze koppeling wordt in Nederland al wel toegepast. Sommige leraren verzoeken hun leerlingen bijvoorbeeld commentaren te schrijven bij gedichten. Sommige examinatoren brengen deze methode over naar het mondeling eindexamen, en geven dan de kandidaat gelegenheid naar aanleiding van een tekst of van teksten enige tijd achtereen aan het woord te zijn, waarna een gesprek volgt (dit in tegenstelling tot de onaantrekkelijke manier, waarbij de kandidaat aan de hand van de examinerator een tekst 'uitvlooit'). Tenslotte wijs ik nog op de nieuwe, experimentele vorm van het vwo-eindexamen Nederlands, dat eveneens de bedoelde combinatie toelaat (zie onder andere het artikel van Van Kampen).

Het derde aspect bestaat hieruit, dat een literaire tekst in de methode-Flower niet alleen literatuur-technisch wordt bekeken (structuur, perspectief, woordgebruik, thematiek enz.) - mutatis mutandis geldt hetzelfde voor een film - maar dat deze ook als (een bijzonder soort van) bron wordt gebruikt voor informatie over mensen, situaties, problemen, een informatie waarop ook door de klas kan worden doorgedacht. In Flowers opzet staat dit laatste zelfs centraal. Als mijn indruk juist is, zijn veel leraren-Nederlands op dit punt nogal terughoudend, o. a. waarschijnlijk als gevolg van hun opleiding. Bij de academische en para-academische studies komt men zelden tot het evalueren van de informatie die een tekst geeft ('Dat is ons terrein niet!'). Inderdaad is het erg lastig om zich op dat terrein op wetenschappelijke wijze te bewegen (het zou een verdubbeling of verdrievoudiging van de studie betekenen) ... maar daarom is het niet minder belangrijk, zeker in de school, toch te proberen zich er als gewoon, geïnteresseerd, niet-al-te-dom mens op te bewegen.

Zonder iets meer te willen geven dan een subjectieve indruk, wil ik hieraan toevoegen dat ik uit mijn eigen leraarspraktijk het stellige gevoel heb overgehouden, dat de belangstelling van de leerlingen voor literaire teksten toenam naarmate die teksten méér gingen over situaties en problemen die hen interesseerden, en naarmate ikzelf de moed opbracht (enigszins onzeker, want 'het was

mijn terrein niet') op discussies over die situaties en problemen in te gaan.

Ik merkte dit zeer sterk bij het lezen (met mijn klas) van Camperts Het Leven is Vurrukkulluk. Hadde ik toen Flower gekend, dan had ik kunnen proberen aan dit materiaal de film The Knack (die toen draaide) en, terwille van het contrast, fragmenten uit Buikhuizens dissertatie over provo's toe te voegen.

Eerder heb ik al gezegd dat ik Flowers methode als een waardevolle bijdrage tot het denken over een bepaalde vorm van projectonderwijs beschouw. Dat houdt automatisch in, dat ik zijn opzet niet als De Enige Opzet zie.

Wie ermee wil experimenteren zal waarschijnlijk met enige technische problemen te worstelen krijgen (niet met inhoudelijke: daarvoor legt Flower de zaken tē goed uit). Ik noem er enige:

- financiële problemen i.v.m. de noodzaak van aanschaf van tamelijk veel literair materiaal;
- financiële en technische problemen i.v.m. de filmvertoningen (maar u kunt het ook zonder film doen);
- eindexamenproblemen (hoewel het toekomstig schoolexamen-systeem op dit punt misschien enig soelaas biedt).

Voor deze en dergelijke problemen kan ik hier geen pasklare oplossing geven. De situatie kan per school verschillen. Via informatie bleek mij, dat sommige leraren uitvoering van projecten à la Flower op hun school zeer goed mogelijk achten.

Wellicht hoort de VON - bijvoorbeeld via Interkom - in de toekomst van die leraren iets.

Literatuuropgave

B. H. J. Evers: Modern projectonderwijs dwingt tot gemotiveerd en verantwoord taalgebruik. Levende Talen 1971, pg. 83 vlg.

S. J. C. Freudenthal-Lutter: Spreken in de Jenaplanschool. Moer '69/70, 110 vlg.

F. D. Flower: Language and education. London 1966.

André van Kampen: Het 'werkstuk'-VWO. Moer 71, 57 vlg.

Frank C. Maatje: Literatuurwetenschap. Grondslagen van een theorie van het literaire werk. Utrecht 1970.

DE DOELEN VAN HET TAALONDERWIJS AAN KLEUTERS

Truus van den Heuvel

'Jammer dat er zo weinig kleuterleidsters zijn', hoorde ik een deelnemer aan de doelstellingenstroom op het jongste VON-congres zeggen. Niet alleen jammer, vond ik, maar ook vreemd. Want dat kleuterleidsters veel belangstelling hebben voor de doelstellingen van het moedertaalonderwijs, had ik twee maanden tevoren juist ervaren.